

*Курсант Національної академії
внутрішніх справ Прикарпатський
факультет (м. Івано-Франківськ)
Корницька Іванна Віталіївна*

РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА МІНОРИТАРНИХ МОВ В УКРАЇНІ

Одним зі своїх пріоритетів Європейське співтовариство визначає захист міноритарних мов. Метою Європейської хартії регіональних та міноритарних мов [1] є охорона історичних міноритарних мов, які знаходяться під загрозою вимирання, а також сприяння збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи. При цьому наголошується, що застосовані заходи не повинні шкодити офіційним мовам й необхідності їхнього вивчення.

Стаття 11 Конституції України говорить про те, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Відповідно Європейська хартія регіональних та міноритарних мов була ратифікована Законом № 802-IV від 15.05.2003 [2], враховуючи, що своїм стратегічним курсом України проголосила шлях на європейську інтеграцію, а також те, що мовна хартія представниками європейської еліти розглядається як один із тестів на демократичність у сфері мовно-культурної політики.

Згідно з частиною першою статті 15 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права [3].

Відповідно до ухвалених рішень усунення чинників міжнаціональної напруженості і конфліктів, а також створення атмосфери терпимості стосовно представників мовних меншин є найголовнішими завданнями України як правової, демократичної, соціальної держави, що обрала шлях до інтеграції в європейське співтовариство. З часу, що минув після ратифікації Європейської хартії регіональних та міноритарних мов, жодного допоміжного нормативно-правового акту, спрямованого на практичну реалізацію взятих Україною зобов'язань, ухвалено не було. Цей факт не міг не позначитись на результативності дій відповідних державних органів у цьому напрямі. Та й, власне, сама ратифікація хартії у тому вигляді, як це було здійснено у травні 2003р., об'єктивно спричинила виникнення низки гострих проблем юридичного, політичного та економічного характеру [4].

Практичний досвід засвідчує, що розвиваються мови з відповідним базисом, під яким розуміють у політологічній науці обов'язково наявність національної держави, високий рівень етнічної згуртованості носіїв мови, сформована структура поселення, достатня для ефективного відтворення, розвитку і захист своєї мови.

Виконанню державою положень Європейської хартії регіональних мов стоїть на заваді низка досі не вирішених проблем, що суттєво впливає на

практичну реалізацію взятих країною зобов'язань. Однією з перешкод щодо врегулювання ситуації з вивченням і навчанням мовами національних меншин є зволікання з удосконаленням національного законодавства та адаптації його до міжнародно-правових стандартів у цій сфері. Відомо, що досі в системі центральних органів виконавчої влади не визначено єдиного органу з повноваженнями координації і контролю за станом положень Хартії в Україні, а також співпраці з цих питань з відповідними комітетами Ради Європи.

Стосовно виконання ст. 9 Хартії («Судова влада»), то реалізація норм згаданої статті відбувається відповідно до чинних норм Кримінально-процесуального та Цивільно-процесуального кодексів. Так, згідно зі ст. 9 КПК України судочинство проводиться українською мовою або мовою більшості населення тієї чи іншої місцевості. Особам, що беруть участь у справі і не володіють мовою, якою здійснюється судочинство, забезпечується право робити заяви, давати показання, заявляти клопотання, знайомитись з усіма матеріалами справи, виступати в суді рідною мовою і користуватись послугами перекладача у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством [5].

Слідчі й судові документи вручаються обвинуваченому в перекладі на його рідну мову або іншу мову, якою він володіє.

Збереженню міноритарних мов сприяє культурна діяльність, яка гарантується ст. 12 Хартії («Культурна діяльність та засоби її здійснення»). Для прикладу, ініціативи та форми виявлення, притаманні білоруській мові, заохочуються шляхом співпраці і надання допомоги Білоруському національно-культурному товариству «Сябри», яке діє в Чернігові з 2001 р. Цілковим погоджуємося із пропозиціями внести істотні поправки до Закону України «Про ратифікацію Хартії регіональних мов і мов меншин». Для цього необхідно: ретельно вивчити реальний стан мов через з'ясування ареалів поширення; кількість носіїв; компактність їх проживання у певних місцевостях; визначити остаточний перелік мов, які справді потребують особливого захисту; розробити конкретні варіанти зобов'язань держави щодо кожної з цих мов; урахувати реальні можливості держави, наявність у неї необхідних фінансових і матеріальних засобів, а також спеціального ресурсу – кваліфікованих кадрів зі знанням рідкісних мов [6].

Цілковим очевидно, що підготовка нового законопроекту нового законопроекту та його ухвалення Верховною Радою потребуватимуть певного часу, хоча Європейська спільнота очікує від України виконання зобов'язань, визначених у її власному законі.

У ситуації, що склалась, практичний вихід полягає також і у виконанні зобов'язань щодо особливого захисту гагаузької та кримськотатарської мов. На думку фахівців, фактичний стан цих мов справді незадовільний, хоча їх захист і передбачено чинним законом, крім того, вони залишаються об'єктом захисту після внесення поправок до нього. Ужиття заходів особливого захисту щодо гагаузької і кримськотатарської мов має стати першим етапом виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань відповідно до мети і об'єкта Хартії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. European Charter for Regional or Minority Languages [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680695175>.
2. Європейська хартія регіональних та міноритарних мов [Електронний ресурс] .- Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_014.
3. Конституція України (Стаття 15 Закону України «Про міжнародні договори України») [Електронний ресурс] .- Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/constitution>
4. Мармазов В.Є., Піляєв І.С. Рада Європи: політико- правовий механізм інтеграції. – К. : ВД «Юридична книга», 2000.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. - Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI (Редакція станом на 16.03.2018) [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Роздайбіда Л. Досвід реалізації положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в Україні (на прикладі Чернігівської області) // Українознавчий альманах. – Вип. 8. Київський національний університет імені Тараса Шевченка . – С.110-114. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Ukralm_2012_8_35%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Ukralm_2012_8_35%20(1).pdf)